بە هەگبەیەکی کوردانەوە، گەشتێک بە دیوانەکەی (جەلال مەلەکشا) دا

هەڵۆ بەرزنجەیی٢٠٢٠/٣/٣٠

گەشتیاری میللەتە پێشکەوتووەکان کاتێ دەچنە بینینی وڵاتان، سەرەتا دەکەونە شارەزابوون لە فەرهەنگ و کولتووری ئەو نەتەوە و وڵاتانە. بۆ ئەم حەز و خولیایە زیندووەیان، هەمیشە سەردانی مۆزەخانە و شوێن و پاشماوە کۆن و مێژووییەکان، دەخەنە سەری هەرە سەرەوەی لیستی گەشتەکەیان... ئینجا هەوڵی بەدەستهێنانی بلیتی ئۆپێرا و شانۆ و کۆنسێرت و گەلەری و شوێنە هونەرییەکانی دیکە دەدەن. ئیدی بەم جۆرە چێژی ڕۆحی و بژێوی زانین و زانیاری لە گەشتەکەیان وەردەگرن و شتی لێوە فێر دەبن. دەرئەنجام دەبنە خاوەنی جیهانبینییەکی فراوان لەسەر پێشکەوتن و کەلەپوور و شارستانێتی میللەتەکان.

لەم گەشتەمەدا بە نێو جیهانی فراوان و پڕ لە گوڵ و گوڵزار و وێنەی شیعری بەرز و تەکنیکی لێوەشاوانە و خەیاڵی فراوان و سەلیقەی شاعیرانە و گەلێ لایەنی دیکەی ئەم دیوانەدا، خۆم وەک ئەو گەشتیارانە دێتە بەرچاو. بەڵام گەشتەکەی من هەر لە نیشتمانی خۆمدایە. لەبەر زۆر هۆکار نیشتمانم جارێ بە داگیرکراوی و دابەشکراوی و بێ کیانی و بێ ئاڵایی ماوەتەوە و بێ پەساپۆرتم و دەرفەتێکی ئازادانەی گەشتی جیهانم بۆ نەڕەخساوە... جارێ هێشتا دەرگای قەفەزێکی ئاسنینم لەسەر کڵۆم کراوە و توانام نییە بە حەز و خواستی خۆم لە شەقەی باڵ بدەم.. ـ لەمەدا ئێوەش هەر وەک منن ـ. جا لەتەک ئەو ڕاستیانەشدا، من هێشتا پێویستم بە زانین و زانیاریی و شارەزایی لە وڵاتی خۆمدا هەیە. پێویستە لە نێو بەرهەم و نووسین و کاری هونەریی و چالاکییەکان دا، ئەو وێنە و دیاردانە دیاری بکەم و لێیان بدوێم، کە بەها و نرخی گفتوگۆ و شرۆڤەکردنیان پێویستە...

هەنووکە دیوانی شاعیرێکی داهێنەر و خاوەن ئەزموون و ڕێچکەشکێنی تایبەتمەند بەسەر دەکەمەوە. بێ ئەملاولا کردن یەکە و ڕاست بەدوای ئەو بیرۆکە و پرس و حەز و خولیا و ئەو تایبەتمەندییەدا دەگەڕێم، کە بە دیدی من پێویستە لە هەر تاکێکی کوردی نووسەر و هونەرمەند و بازرگان و ڕەنجدەر و کاربەدەست و بەرپرس دا ئامادەگی هەبێت. ئاخر ڕاستییەکان لە حوکمی بەڵگەنەویستدان! ڕۆڵەی میللەتێکی بندەست، هەر دەبێت بۆ ئازادی و سەربەخۆیی بیر بکاتەوە و تێبکۆشێ و بنووسێ و داهێنان بکات... هتد.

(جەلال مەلەکشا) ناوێک نییە، دوور بێت لە هیچ خوێنەرێکی کورد. ئەو بە کۆمەڵێ شیعری شێواز تایبەت و زیندووی بارگاوی بە ڕەگەزەکانی کوردبوون و بانگی ئازادی و بیر و هزری مرۆڤ، جوانی نیشتمانی کورد و ڕۆحی بەربەرەکانی و بەگژداچوونەوەی دەسەڵاتی بێگانە. قارەمانی ژێر ئەشکەنجە و ژووری تاریکی زیندانەکان، هەر زوو ناسنامەی تایبەتی و کەسی و شیعری خۆی بەدەستهێناوە و بە پێناسەی تایبەت بە خۆیەوە چۆتە نێو کایەی ڕۆشنبیریی کوردییەوە.

مەلەکشا، لەکات و ڕۆژگارێکدا ئەم هونەر و جوانییە تۆمار دەکات، کە ژیان دەرەتانی زۆر شتی لێ بڕیوە. لە ڕووبەر و مەملەکەتێکدا ئەم هەڵوێستە تۆمار دەکا، دەسەڵاتێکی خوێناوی و ستەمکار و دواکەوتووی داگیرکەر حاکمی زاڵە بەسەرییەوە. ئەم دیاردە و سیفەتەش بۆتە نهێنی و پەنهانی گەورەیی

سەرکەوتنی ئەم شاعیرە، لە کاروانی شاعیرێتی خۆیدا، جوانی و پیرۆزیی و نرخی بەرزی بەخشیوە بە جیهانی شیعرەکانی.

ئەو شیعرانەی مەلەکشا پێشکەشی کردووین، گەر زادەی بارودۆخێک بونایە، کە شاعیر بەوە تۆمەتبار بوایە، لە کۆشک و تەلارێک سوڵتان ئاسا پاڵی لێداوەتەوە و وەعز دەدات و ئامۆژگاری دەفرۆشێتەوە. ئەوە بەرهەمەکانی چ سوودێکیان نەدەبوو و نەشدەبوونە کەرەسە و بابەتی ئەم نووسینە. خۆ گەر بهاتایە و لە دوورەوەی نیشتمانیشەوە پەیامی بۆ بناردبایناید، دیسان هەقمان بوو بڵێین: تۆ دووری لێمان و باش ئاگات لە ئازارەکانی نیشتمان نییە و قسەی سەرمێزی ڕازاوە و سکی پڕ دەکەیت. هەرچەندە دەبێت ئەوە بڵێم، پەیامی جەنتڵمامانە و واقیعی و زیندوو، لە هەر دەڤەرێک و پێگەیەکەوە بێت، هەر پەیامە و زەبری خۆی هەیە. نەخێر مەلەکشا هێشتا بۆ خۆی بە خاکدا چەقیوە و زێدەکەی توند و گەرم لە ئامێز گرتووە و یەک تاقە سەنتیمەتر لە نەتەوە و خاکەکەی دوور نییە.

پێویستە ئاماژە بەو ڕاستییە بدەم، لەمێژە بەتاسەوە بووم دیوانەکەی مەلەکشام دەستکەوێت و بیخوێنمەوە. ڕێکەوت وابوو، خوشکەزای خۆشەویستم هێمن حسین دەبوو بۆ چارەسەر بچێتە ئێران. منیش داوام لێ کرد، سۆراخی ئەم دیوانەم بۆ بکات. هێمن لە شاری سنەی خۆشەویست لە دۆستێکی هەواڵی ئەم بەرهەمە دەپرسێ. مامۆستا شادمان ئەو برا ئازیزە کە هاوکاریی زۆری هێمن دەکات لە چارەسەری نەخۆشییەکەیدا،لە ڕۆژی ٧،٣،٢٠١٨ دا ئەم دیوانەم لە ڕێی هێمنەوە پێشکەش دەکات. سوپاس مامۆستا ئازیز بۆ دیارییە جوان و بەنرخەکەت.

هەر کە بەدەستم گەشت دەستبەجێ وەک هەنگوینم لە کلۆری داردا دۆزیبێتەوە، بە تاسەوە کەوتمە خوێندنەوەی. ئیدی لێگەڕام دەرفەتێکی ناچیزە ساز بێت، بەچەند وشەیەک لە ڕوانگەیەکی جیاوازەوە، سەرنج لە دیوانی ناوبراو بگرم و قسەی خۆمی لەسەر بکەم. من لێرەدا هەروەک گەشتیاری ئاماژەپێکراو ، تەنها وێڵی باوەڕ و جیهانبینی و تەواوی ئەو شتانەم کە دەکەونە بەر حوکمی چەمکی کوردبوون و بنەمای کوردایەتی لە خۆ دەگرن.

دەمەوێ لەم ڕوانگەیەوە چی لە عۆدەی هزر و قەڵەمەکەمدا بێت، بیخەمە گەڕ و دوایی هەگبەکەمی لێ پڕ بکەم و پێشکەشی خوێنەرانی بکەم. لەم کارەدا هەرچی سوودبەخش بوو، ئەوە ماڵی هونەرە بەرزەکەی مامۆستا مەلەکشا و ئەدەبی کوردییە و هەرچیش قەڵب و نالەبار بوو، دەبێتە بە ماڵی من و بە سنگفراوانییەوە لێتان وەردەگرمەوە. دیوانەکە وەک گوڵجاڕێک تژییە لە گوڵی بۆنخۆشی ڕەنگاوڕەنگی جوان. لێ من هەر بەدوای ئەو گوڵەی خۆمدا وێڵم، کە مەبەستمە و گەرەکمە چەپکێکی بۆ ئێوەش لێ ئامادە بکەم و پێشکەشتانی بکەم.

ئەو گوڵانەی چیرۆکی خاک دەگێڕنەوە، بۆنی نیشتمانیان لێ دێت. ئەو گوڵانە خوێن لە زام و برینیان دێ و چوونەتە سەنگەری بەربەرەکانی داگیرکەرەوە. ئەو گوڵانەی بە خوێنی گیانبەختکردووانی کورد ئاو دراون، ئەو گوڵانەی بوونەتە سیمبۆلی ئازادی و بەها جوانەکانی تری کوردبوون و مرۆڤ بوونەوە. بەڵێ ئەم تەوەرانە لەم نووسینەدا جێیان دەبێتەوە. ئەم تایبەتمەندی و ڕاستییەش وام لێ دەکات، لە پێشڕا لە خودی شاعیر و خوێنەری بەڕێزیش داوای لێ بووردن بکەم، کەوا من جارێ بە وشیارییەوە دەڵێم، تەنیا کڕیاری ئەم جۆرە گوڵانەم.. با پسپۆڕان و کڕیارانی دیکە خۆیان سەرگەمی گوڵەکانی دیکە بن. ئەوەش دەبێ بگوترێ، مافی ڕەوای هەر لایەکمانە چ گوڵێک دەکڕین.

دیوانی ج. مەلەکشا، لەبەر بارودۆخی ناسروشتی و پڕ لە گێرمەوکێشەی سیاسی پڕە لە شیعرگەلێکی سیمبۆلی . شاعیر لە شیعری (بێ وڵات) دا هەر زوور دەرک بەوە دەکات لە جوگرافیای جیهان دا و لە سەر ئەتڵەس، بە هۆی ئەو زوڵم و زۆرداری و چەوساندنەوە و تاڵانییەی دوژمنەکانییەوە بەسەردیدا سەپاندووە، نەخشە وڵاتی خۆی نادۆزێتەوە. هەر بۆیە کاتێ دەمرێ و ژیان بەجێ دێڵێ، بستە خاکێ نابینێ لاشەکەی تێدا بنێژرێت.

بێ وڵات

چل ساڵە من

تەرمی خۆمم لە کۆڵ ناوە

دەتگێڕم و ئەشک ئەڕێژم

ڕێگەی دووری تەمەن ئەبڕم

بستێ خاکم دەست ناکەوێ

ئەم جەستە پڕ لە ئازارەی

تیا بنێژم! ل ٣١

شاعیر لەم بابەتە زۆر دوور ناکەوێتەوە ڕەپوڕاست پەیامی خۆی بەڕووی داگیرکەراندا دەتەقێنێتەوە و لە شیعرێکی دیکەدا دەڵێ:

وشەی پیرۆز

مێژوو دەڵێ

سەدان کەڕەت

گۆڕەپانی منیان کردە جەهەندەم و

وڵاتێکیان تیا هەڵقرچان!

بەڵام هەرگیز نەیانتوانی

دوو دیاردە

لەسەر سینگم بسڕنەوە:

یەکیان کورد و

ئەوی تریان

وشەی پیرۆزی کوردستان ل٣٢

کەواتە دوژمن بەو هەموو توانا و هێزەیەوە ناتوانێ ناسنامەی نەتەوەیی بسڕێتەوە. ئەوە زیاتر لە ٢٥ سەدە بەڵگەی مێژوو. دواتر لە ئاکامی بێ دادیی و نەبوونی ئازادی، ناتوانێ سەردانی دەزگیرانی بکات :

تۆڵەی چاوپێکەتن

ئەی گیانەکەم!

بڵا پۆلیسەکان بنوون

زیندان بنوێ

بێدەنگی گشت بەند و قاوشەکان بگرێ

دەلاقەی ژوورەکە داناخەم

چاوەڕوانم بەڵێنت پێدام شەوێ

بخزێیتە ناو خەونەکانم

کاتێ هاتی دەخیلت بم

کەس نەتبینێ

چونکە پۆلیس بەتاوانی نافەرمانی

تۆڵەی چاوپێکەوتنی تۆم لێ دەستێنێ!   ل ٣٣

شاعیر لە زیندانە و بە زۆر تاوانی هەڵبەستراوی بەسەردا ساخ کراوەتەوە. خەون بە دیداری گراوییەکەیەوە دەبینێ، کەچی زۆر بە چرپە پێی دەڵێ: گەر هاتی با کەس نەتبینێ، دەنا تۆڵەم لێ دەکەنەوە. لێرەدا ئاماژە بۆ دڕندەییەکی تری داگیرکەر دەکات.. چۆن و لەبەر چی زیندانییەک سزای قورستر دەبێت.. چۆن تۆڵەی لێ دەکەنەوە! بۆ لێی دەکەنەوە و لەسەر چ شتێکی سزایەکی نوێی قورستری دەدەن!.؟؟ شاعیر ناتوانێ باز بەسەر ئەو هەستەدا بدات، کە دەوری کەسایەتی و نیشتمانی تەنیووە. ئەوەتا بێ ئەوەی داوای لێ بکەین، خۆی پێمان دەڵێ خەڵکی کوێیە و چ چارەنووسێکی هەیە و ئەندێشەکانی چین....

بەخشش

خەڵکی وڵاتی گریانم

کێڵگەی کامتان وشک و برینگە

هەر دوو چاوم پێشکەش ئەکەم

وەک شەم لەناو شەوەزەنگا

دەسووتێم و دەتوێمەوە

شەوگاری کامتان زۆر ڕەشە

دڵی ڕوونم دابەش ئەکەم ل٣٦

ئەم شاعیرە وەک مرۆڤێکی ماف زەوتکراو و بێ سەربەستی، لە پەیامێکدا کە بریتییە لە داوای ئاوات و حەزێکی سروشتی ژیان ، خواستێکی هێجگار سادە و ساکار دەردەبڕێت، کە لە هەموو مێژووی مرۆڤایەتی و خەباتی گەلاندا نموونەی نییە و بەرچاو ناکەوێ.

کاتالانییەک گەرچی بێ دەوڵەتە! بەڵام دەتوانێ لە بەرشلۆنەوە بۆ هەر شارێکی تری وڵاتەکەی و جیهان گەشت بکات. ئیرلەندییەک چەند لەژێر ستەمی ناسیۆنالیستی ئینگلیزدا دەناڵێنێ، لێ لە دەبلنەوە بۆ هەر کوێی بوێت بێ گرفت دەتوانێ بڕوا و بێت.

کەچی چ جارێ کاوەی کوڕی شاعیر لە گەراجی سنە، گوێی لە دەڵاڵەکان نابێت، هاوار بکەن... سلێمانی سلێمانی، ئوتومبێل بۆ سلێمانی یاخود ئامەد و قامیشلۆ!.. ئاخر سنوورەکان لەنێو دڵی کوردستاندا بە زۆرەملێی کێشراون تۆخن و بە تەلی دڕکاوی و جەندرمەی دڵڕەق تەنراون، دەرباز بوونیان سەختە...

کاوە، دەبێ بۆ گەیشتن بەودیو سنووری دەستکرد!، دیوار بڕوخێنێ و سنوور هەڵتەکێنێ، یان وەک کۆڵبەرەکان! لەسەر سنوور سەرکێشی بکات و بە قاچاخی! بڕوا ، تا تەقەی لێ بکرێ و بکوژرێ. یاخود هاوشێوەی کەسێکی نافەرمی سنووری دەستکرد ببەزێنێ ئەوجا بە ترس و دزییەوە خۆی بگەیەنێتە سلێمانی . ئەمەش دیسان بێ پاسپۆرتی داگیرکەر نابێت.

ئاواتێک

ئاخۆ دەبێ،

ئەو ڕۆژە بێ

کاوەی کوڕم

جانتای سەفەر کاتە شانی؟

دەڵاڵانی بەر گاراژی شاری سنە

هاوار بکەن:

سلێمانی، سلێمانی! ل٤٥

لە تابلۆی شیعری شەهید دا هەموو پەیامەکانی میللەتێکی بندەست و دەسەڵاتێکی دڕندە و خوێناوی و ڕەگەزەکانی سیاسەتی نامرۆڤایەتی داگیرکەر بەرچاو دەکەون. گەر کوردستان سەربەخۆ بێت، نە سنوور بەناو دڵیدا دەکێشرێ و نە بێگانە داوای پەساپۆرت لێدەکات و نە کەسیش بە قاچاخچی ناو دەردەکات.

شەهید

کۆترێ سپی

نامەی ئاشتی

وڵاتێکی زامداری بۆ مێژوو ئەبرد

ڕاوچی هاتن

دێوجامەیان بۆ ڕاگرت و

دەسڕێژیان کرد لە پڕ زەوی زریکاندی

ئاسمان
لەخەو ڕاچڵەکا

خوێنی کۆتر

دڵۆپ دڵۆپ بەسەر هەموو تکا!   ل ٤٨

مەلەکشا هێندە سەرسەختانە و بە باوەڕەوە بەرەنگاری دوژمن بۆتە، باجەکەی بەسەر بردنی تەمەنێکی زۆری ژیانێتی لە زیندان. زیندان هێمای مەدالیای شانازی سەر سنگی مەلەکشایە. ئێستا شاعیر بۆتە سیمبۆلێکی دیار و خۆشەویستی بەرخۆدانی زیندان.. زیندان هێندە بەسەر ژیانی شاعیرەوە شوێن پێی هەیە، لە شیعرە دیارەکەیدا دەڵێ:

زیندانی
لەنێو ژوورە تاکە کەسییە تەنگەکەمدا

هەڵکوڕماوم
کارەساتێ بەڕێوەیە

لەو دێو دیوار

وەردیانەکەم ڕاوەستاوە

دەلاقەتەکی بچکۆلە

لەسەر سینگی دەرکەکەیەو داخراوە

کۆترە باریکەی خەیاڵم

تامەزرۆیە هەڵفڕێت تا،

ئاسمانی کاکی بە کاکی!

وەردەیانەکەم...
دەلاقەکە دەکاتەوە و

لێم دەڕوانێ

ئەو تاریکی دەبینێ و من ڕووناکی ! ل ٤٩

ئەم هاوکێشەی تاریکی بۆ دوژمن و ڕووناکی بۆ من، دەچێتەوە سەر بنچینەی میتۆلۆژیای کۆنی کوردی. شاعیر لەوێوە وێنە شیعرییەکەمان بۆ ڕادەگوازێ.. ئاخر خۆر هێشتا هەر توخمێکی گرنگی ژیانە و لای کورد بەرز و پڕ بەها و پیرۆز دەماشا دەکرێ.

لەو شیعرەدا کە بۆ کچێکی قەرەجی وتووە و مەلەکشا هێندە عەودالّی نیشتمانە، قەرەجی لێ دەبێتە نیشتمان و نیشتمانی خۆی لێ دەکاتە قەرەج... ئەم مەدالیا دوو دیوە شاعیر تێیدا بێ نیشتمان و بێ ئازادی و بێ مافە ، بەڵگەی هەموو ئەو ستەم و چەوسانەوە و ناهەقییەیە کە باری گرانی سەر شانی شاعیر پێک دێنن. گەر بێ دەوڵەتی تا سەر ئێسک ئازاری شاعیری نەدابێ، گەر بێ ناونیشانی خەمی گەورەی شاعیر نەبێ، گەر بێ ناسنامەیی دەردی گرانی مەلەکشا نەبێ،ئەدی شاعیر چۆن خۆی دەکاتە قەرەجێکی بێ نیشتمان و ناونیشان قەرەج. ئاخر شاعیر چۆن خۆی دەکاتە قەرەج ،لە کاتێکدا قەرەج خۆیان گەرۆکن و بێ نیشتمانن و ناسنامەیان لەم گۆی زەوییەدا بزرە !؟... لە کاتێکدا نیشتمان بۆخۆی پارچە زەوییەکی جێگیر و دیاریکراو و ناسراوە و خاوەنی پێناسەیە.

لەشیعری گەڕانەوەدا مەلەکشا دەڵێ: کاتێ لە غەریبی مردم، ڕەنگە مەبەستی تاران بێت، یان هەر شوێنێکی تری دوور لە کوردستان، نابێت لەوێ بمنێژن.. کەواتە دوای ماڵئاوایش لە ژیان شاعیر نایەوێ دوور لەخاک و نەتەوەکەی خۆی، شوێنێکی تری بۆ تەرخان بکەن و لێی بنێژرێت. بۆیەکا دەڵێ:

گەڕانەوە

گەلێ یاران!

کاتێ مردم، دەخیلتان بم!

لەم غەریبستانە مەمنێژن

جەستە ماندووە خەمڕێژەکەم بسووتێنن

خۆڵەمێشە خەمبارەکەم

بە ئاوی دیجلە بسپێرن!

دیجلە دەمبا بۆ ئۆقیانووس

دەبمە هەڵم و دەگەڕێمەوە بۆ ئاسمان

بای زریانیش هەڵدەکات و

جەستەی سپیی چەشنی هەورم

دەباتەوە بۆ کوردستان!

دڵتەنگ ، دڵتەنگ

لەسەرچاوەکەی ژیانمەوە

چەشنی هەورێکی خەماژۆ، دادەبارێم

لە کوێستان و لە پێدەشت و دارستانا

دادەبارێم، تۆزقاڵ تۆزقاڵ

ژیلەمۆی دڵ، دابەش دەکەم

بەسەر هەموو کوردستانا!   ل ٦١

لەتیف هەڵمەتیش وێنەیەکی شیعری نزیک بەمەی هەیە. کەواتە شاعیر ببرێ بۆ هەر کونجێکی گۆی زەوی و بەرزایی ئاسمان و قوڵایی زەوی و دوورایی نەخشەی جیهان هەر دێتەوە بۆ نیشتمان و زێدی خۆیی و لەوێدا ڕۆحی ئارام دەگرێ و دەتوانی خەوی قوڵی یەکجارەکی بکات. ڕۆح و جەستەی ئاوێزانی بۆنوبەرامەی خاکی خۆی بکاتەوە. ئەم هەستە قوڵە و وابەستە توندەی شاعیر بە نیشتمانەوە، سەرچاوەی ئەو گیانە بەرزەی خۆڕاگریی نەبەزییەتی، بەرامبەر بە هەموو ناڕەحەتییەکانی ژیان.

چەند پەڕەیەکی تر لە دیوانەکەی هەڵنادەینەوە، دەکەوین بەسەر پارچە شیعری زێڕینی دڵخۆش دا . لەوێدا شاعیر لە چەند بەیتێکی کورتدا هەموو شت دەڵێ و پەیامەکەی تەواو زیندوو و ئاگرینە و چ شاراوەیەکی لە خۆ نەگرتووە.

دڵخۆشی

کڵاوم لارە!

قەڵەمەکەم

لە بەرامبەر چی سوڵتان و

فەرمانڕەوا و ... داگیرکەرە

کڕنووش نابات!

هیچیش وەک ئەو

تفەنگە دەم بە هاوارە

وا لە پەنا قەڵەمێکدا

لەسەر پێیە...

منی ئەویندارى وڵات

دڵخۆش ناکات!   ل ٦٢

مەلەکشا زۆر دڵخۆشە قەڵەمەکەی نەبەزە و شانازی بە تفەنگی شانی پێشمەرگە و ڕاپەرینەکانی کورد دەکات. ئاخر ئەم لە خۆ ڕاپەرموونە کە جێی شانازی شاعیر و شیعرەکانێتی بۆ خەڵک لە سەرچاوەیەکی دڵسۆزانەی کوردبوونەوە هەڵقوڵاون. ئەم هەموو هەوڵ و تێکۆشان و باوەڕ بەرزییە، بە ئازادی و سەربەستی و مافی ژیان وا دەکات شاعیر بڵێ:

تاوان

چونکە ئەموت:

مرۆڤ دەبێ،

ئازاد و شاد و سەربەست بێ

شادی، دڵداری، ئازادی

بنەڕەتی ژیان بێت

بچووکترین وشەی ئەوین

ماچ و ئاواز و هەڵبەست بێ

دڵیان کوڵیم

داخی هەزار خەمیان چزان بە جەرگمەوە

مۆری سووری قاچاخ بوونیان

کوتا بە وشە و شیعر و دەفتەرمەوە ل ٩٥

دە سا بنۆڕن ئەم دەنگە شیعرییە، لە دووتوێی خۆیدا، سادەترین داوای لە - ئازادی، شادی ، دڵداری، شیعر و ئاواز گۆرانی - بۆ مرۆڤ و ژیان هەڵگرتووە، جەرگی زامدار کراوە، هەستی ڕووشێندراوە، زیندانی کراوە، لێپێچینەوە لە وشە و شیعر و بەرهەمەکانی کراوە...دوژمنەکانی بە ئەشکەنجەدان و پێشێلکردنی مافی بوون و ژیانی، وەڵامییان داوەتەوە.

کوردستانم بۆ بێنەوە

... کە خۆم ناسی،

وتم: دایە! من کێم و چیم؟

خەڵکی کام شار

کام مەڵبەندی ڕووی سەر زەویم؟

وتی: ڕۆڵە...

تۆ کوردی دیل و هەژار

نیشتمانت کوردستانە

بەڵام ناوی نیشتمانت،

لەسەر نەخشەی جیهان نییە

بێ نیشانە!!

وتم : دایە!

باوکم کوانی؟

بۆچی هەرگیز دەستی حەزی نەگووشیوم

بە کام تاوان

من هەتیوم؟!

وتی : ڕۆڵە!

ڕۆژێ کاتێ داگیرکەران

شاریان سووتان

تفەنگی مافی کردە شان

لێزمەی خوێنی گەشی لەشی

بەسەر لێوی خاکا پژان

وتم دایە! ئەی براکەم؟

شەپۆلی خەم

ئاوی ماتەم

گۆمی چاوی پڕ کرد لە ئەستێرەی فرمێسک!

وتی ڕۆڵە!

لە کازیوەی وەرزی ڕەشا

لاشەیان کردە نیشانە

خەونەکانی ئازادی ئەم کوردستانەی

بردە ژێر خاک

گیانی پاکی کردە فیدای

سەربەستی ئەو نیشتمانە!

وتم دایە!

ئەی من چبکەم؟

هەستا سەر پێی

تفەنگێکی بڕنەو کورتی بزمارڕێژی دایە دەستم

وتی ڕۆڵە

ئەی هۆی ئاوات و مەبەستم

دەیان ساڵە لە چوار لاوە

کوردستان وەک پاڵەوانێ

لە قەڵای دێوی داگیرکەر

دەست و پێی زنجیر کراوە

ڕێبازی خوێن بگرە و بڕۆ

دوعای گەلی چەوساوەی کورد لە پشتی تۆ

سنوورەکان بشێوێنە

سیمای ونبووی خۆت لە نێو مێژووی کۆنا بدۆزەرەوە

کوردستانم بۆ بێنەوە

با بە دەوریا بسوڕێمەوە

کوردستانم بۆ بێنەوە

با دانیشم لەتە – لەتە

وڵاتەکەم بدروومەوە!   ل ١٩٠

لێتان ناشارمەوە سەرەتا ویستم لە گوڵجاری ئەم دیوانەدا ئەم تاقە گوڵە بچنم و پێشکەشتان بکەم.. ئاخر مەلەکشا لێرەدا پەلی بۆ زۆر بواری گرێدراو بەو ئاوات و خاڵەوە ڕاکێشاوە، کە بەندە مەبەستێتی. ئەم شیعرە بۆ ئەم باسە و بۆ گێرانەوەی داستانی دوور و درێژی مێژووی کورد، پانۆڕامایەکی پڕاوپڕە.. ئاماژەی بە هەموو دیمەنەکانی خەباتی کورد کردووە. تێکڕای چیرۆکەکانی پەیوەست بە کوردبوونەوەی گێراوەتەوە.. ئەڵقە بە ئەڵقەی باسەکانی تایبەت بە شۆڕشی ئاماژە پێداوە. زۆر کۆد و هێمای پرسگەلی جیاوازی داوەتە دەستمان ، وانەی هەڵبژاردنی شێوازی خەباتی خستۆتە بەرچاومان و وێنەیەکی گەورەی دوژمنیشی بۆ کێشاوین. ئەو داگیرکەرەی نەخشەی نیشتمانەی مەلەکشای دزیوە، سامانەکەی تاڵان

کردووه و دەکا، ئازادییەکانی لێ قەدەغە کردووە، مافی پێشێل کردووە و دەیچەوسێنێتەوە و هەوڵی قڕ کردنی دەدات،ئەویشمان وەک خۆی پێ دەناسێنێ.

ئەم شیعرە دەتوانێ بۆ خۆی بێتە دیوانێک، ئاخر هێندەی دیوانێکی شیعر، مانای لە خۆگرتووە و بارگاوییە بە پرسی کورد و دۆزە ڕەواکەی. لە درێژەی باسی نیشتمانی دزراودا، مەلەکشا دەیەوێ پێمان بڵێ بۆ ئەو هێندە عەوداڵ و شەیدای کوردستانی دایکە. نیشتمان چییە و چی دەگەیەنێ؟ نیشتمان بۆ مەلەکشا لە یەک کات دا ، دایک، زێد و نیشتمان و هاوکات بە مانا مەجازییەکی دەوڵەتیشە. بڕوانە چ دەڵێ:

تووڕەیی
لەم جیهانە،

پەلەوریش
نیشتمانی بۆ خۆی هەیە

دارستانێ، تاقە داشێ

ئاوارەش بێ

نیو ئەشکەوتێ، بن پاساری!

چۆن شێت نەبم، نەچم بە گژ کوێستانێکا و

چوار ڕێیانی گەردوون نەگرم

هێشتا بستێ خاک شک نابەم

تیا بژیم، تیا بمرم!

چۆن شێت نەبم

هەموو ڕێگام لێ بەسراوە

بەهەر جادە و شەقامێکا ڕادەبوورم

تەپۆڵکەیەک
کڵاوێکی سەربازابەی کەسەر ناوە

دڵ و گیرفان دەپشکنێ

بەڵفەی خوایشم لەگەڵدا بێ

ڕێگام دەگرێ

نەکا نەخشەی وڵاتێکم لە گیرفان و

ڕەمزی نهێنیی ناوێکم لە دڵدا بێ!

چۆن شێت نەبم

توورەم، تورە....

وەک ئاگرم

شمشێرێکی هەڵکیشراوم

لەناو بریسکەی خوێنی خۆما ئەزریکێنم

هەتا کالان نەدۆزمەوە

ئۆقرە ناگرم!

خوا ئەزانێ

من حەز ناکەم، وەک ئەشقیا

سەرگەردان بم لەم کوێستانە

ڕێگام بدەن بێمە خوارێ

هیچم ناوێ لەم جیهانە

جگە نەختێ سەربەستی و

بستێ خاک و

ئاڵایەک و

ڕەشماڵێکی قەرەجانە!   ل ١٩٧

شاعیر حەسرەتی بێ وڵاتی داخی زۆری بە جەرگیدا ناوە. ئەو نە دەیەوێ وڵاتێکی تر داگیر بکات و نە بەسەر کەسەوە خۆی بکاتە بێگانە و نە گەرەکێتی ستەم لە خەڵکی تر بکات و بێ نیشتمانیان کات. مەلەکشا تەنها و تەنها وێڵی دوای دایکی خۆیەتی، ئەو بەس ئەو هەوار و زێدەی دەوێ، ئەو خاک و ئاوەی مەبەستە، کە لێی زادە بووە و پێی پەروەردە بووە. دەیەوێ بە ئارامی و دڵنەوایی و ئاشتی دوور لە کوشتن و برین و زیندانی و ئەشکەنجەدان و ڕاوەدوونان- **کە سیمای هەرە زەقی ژیانی ناو دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستانە** – بژی بە سەربەستی لە سەر خاکی باوباپیرانی و ئاڵای نەتەوەکەی بەسەر کۆشک و باڵەخانەکانییەوە بشەکێتەوە. جا گەر خۆشی لە سایە و لەژێر ڕەشماڵێکی قەرەجئاساکانیش دا ژیان بگوزەرێنێ، هەر بەختەوەر و ڕەزامەندە، چونکە خاوەنی سێبەری دەوڵەت و شیلەی ئازادییە...

کوردستان

کاتێ پێنووسی چارەنووس

کەوتە گەڕان،

لەدوای ئەوەی

نەخشەی عەرد و دنیای نەخشان.

کە گەیشتە لای خۆرهەڵاتی نێوەڕاست

لەسەر خاڵێک،

ساتێ ڕاما

نازانم بۆ.. کەوتە لەرزین

دڵی شکا، چاوی تۆقی،

دڵۆپێ خوێن

بەسەر ئەو خاڵەدا تکا!

خێرا هاتن، دەوریان تەنی

شەقڵیان کرد

بە پەرژین و موورد و تێمان!

گەڕان، ناوێک بدۆزنەوە

فرمێسکی چاوی گەردوونی تیا بگونجێ

ئێنجا هاتن

ناوی ئەو خاڵە سوورەیان

نا، کوردستان! ل١٩٩

خوێنەری هێژا، برای نووسەر...

بە گرنگی دەزانم ئاوڕی زیاتر لەم شاعیرە و دیوانەکەی بدرێتەوە، چونکە ئەمە دەنگێکە لەسەردەمێکی سەخت و دژواردا گوێمان لێی دەبێت. هاوارێکە سەرەداوەکانی بە سێیەری شیعری **پەشێوی** گەورە دەگاتەوە. ناڵەیەکە درێژەی دەنگی مامۆستا **هەژار** و **هێمنی** پێوە دیارە و هاوکات مەلەکشا بە تایبەتمەندی خۆیەوە هاتۆتە سەر شانۆی ئەدەبی کوردی. بەڕاستی شیعری **"زرەی زنجیری وشە دیلەکانە"**.

هاوارێکی سەردەمێکی تەواو سامناک و پڕ لە ستەمکارییە.. دەنگێکە لە قەیرانی بیروبۆچوونەکان و قاتووقڕی کوردبوون دا ، نەعرەتەی خۆی هەڵبڕیووە. شێواز و ڕێچکەیەکە بە جیاواز لەوانی دیکە ئامادەیی خۆی سەلماندووە . ئاخر هەموو کەس توانای ئەوەی نییە لە دوای ئەو کەڵە شاعیرانە جێی خۆی باسانایی لە پانتایی شیعر و ئەدەبی کوردیدا بکاتەوە، مەگەر مەلەکشای پادشای وشە و وێنەی شیعریی کورت و مانا پڕ و باڵا بەرز و سەلیقەی زرنگانەی شاعیرانە و ئەو تایبەتمەندییەی شاعیری پێ ناسراوە .

مەلەکشا دەنگێکە زادە و هەڵقوڵاوی ناو ناخی مێژووی ڕاپەرین و شکست، تێکۆشان و قوربانی،

ستەمکاری و نامرۆڤایەتی داگیرکەر و ژیانە چڤاکییەکەی کورد. بانگەوازیی شیعریی مەلەکشا، دەرئەنجامی چەشتنی راستەوخۆی زوڵم و زۆرداریی زیندانە تاریکەکانی سەردەمی شای گۆڕبەگۆڕ و کۆماری پەت و سێدارەیە و بە ڕوون و ئاشکرایی، سیما و مۆرکی بێ نیشتمانی و بێ ئازادی و بێ دەوڵەتی کوردیان پێوە دیارە..

****

کۆی بەرهەمە شیعرییەکانی جەلال مەلەکشا کوردی و فارسی چاپی یەکەم ٢٠١٥/١٣٩٣ ٤٦٢لاپەڕە
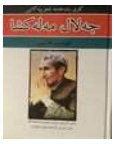
بەشی کوردی : زڕەی زنجیری وشە دیلەکان